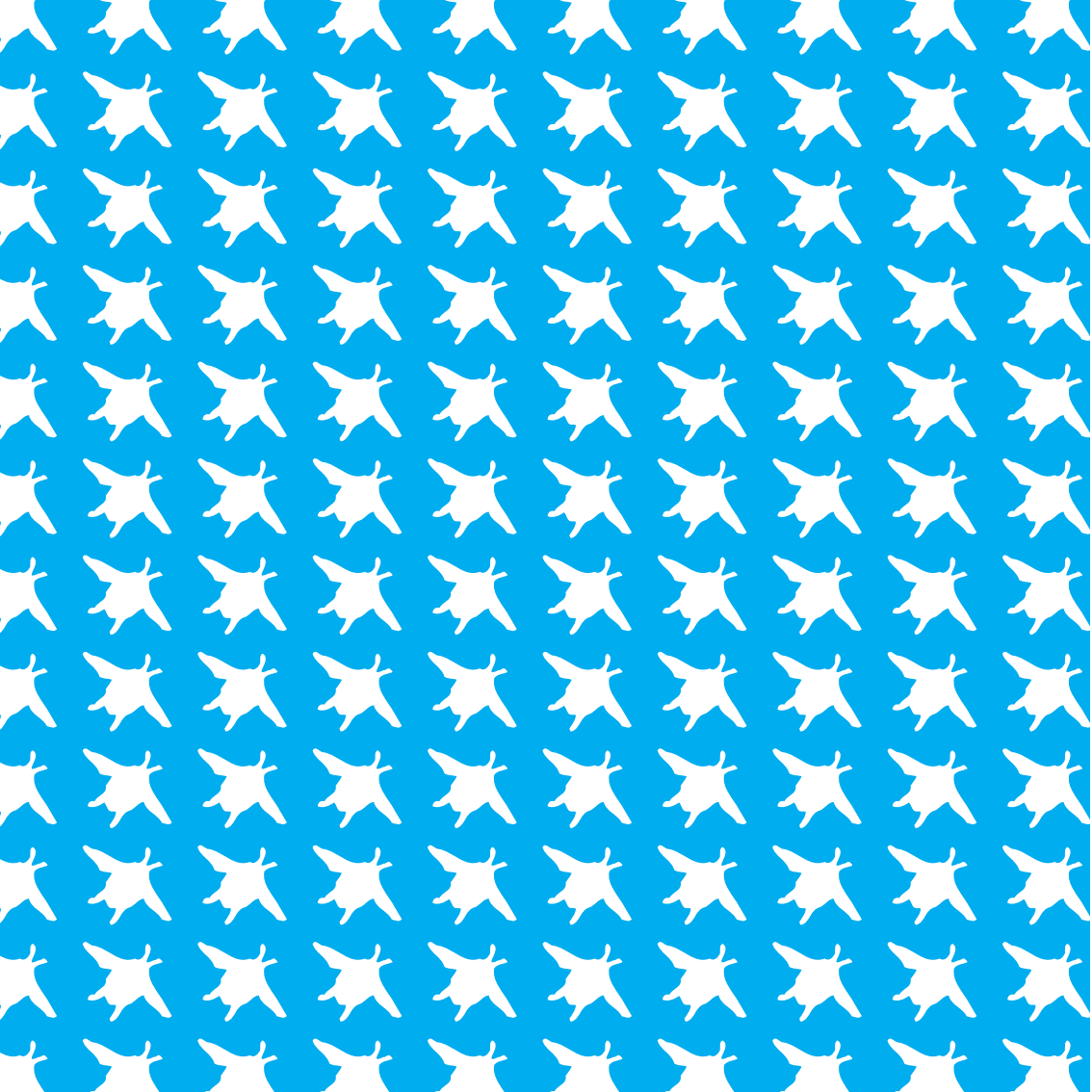

Da li sa vama
postupaju
ravnopravno,
bez obzira na vašu
nacionalnu ili versku
pripadnost?

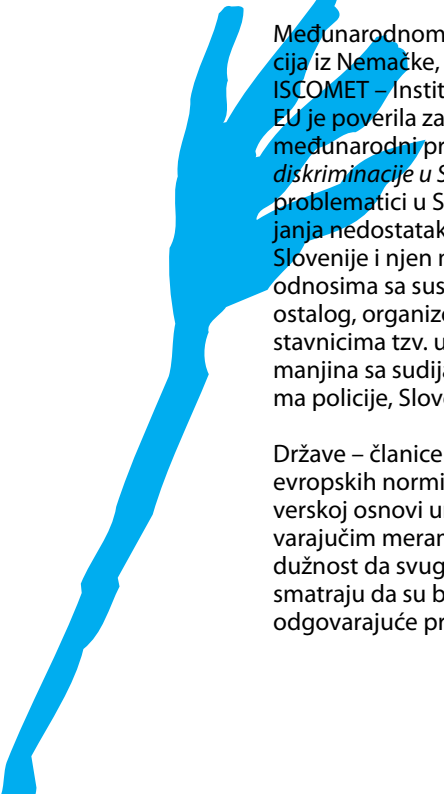
SADRŽAJ

UVOD	4
RAVNOPRAVNO TRETIRANJE JE OSNOVNO LJUDSKO PRAVO	7
ZAŠTITA OD DISKRIMINACIJE U REPUBLICI SLOVENIJI	10
POSTUPAK RAZMATRANJA PRED PRAVOBRANIOCEM NAČELA JEDNAKOSTI	15
MEĐUNARODNE NORME, KOJE ZABRANJUJU DISKRIMINACIJU	22
AKCIJSKI PROGRAM ZAJEDNICE ZA BORBU PROTIV DISKRIMINACIJE	34
PREDSTAVLJANJE ISCOMET-A – NOSIOCA I KOORDINATORA PROJEKTA VASPITANJA I OBRAZOVANJA ZA BORBU PROTIV DISKRIMINACIJE U SLOVENIJI	36
KORISNE ADRESE NA INTERNETU	39
KONZORCIJUM PROJEKTA	41

UVOD

Evropska unija je 2000. godine usvojila norme o otklanjanju svih oblika diskriminacije u državama članicama, između ostalog i onih, koji nastaju zbog rasnog ili etničkog porekla pojedinca, odnosno, zbog njegove verske pripadnosti.

Međunarodnom konzorcijumu univerzitetskih i ostalih institucija iz Nemačke, Austrije, Holandije i Slovenije, koje koordinira ISCOMET – Institut za etničke i regionalne studije iz Maribora, EU je poverila zadatak, da u periodu od dve godine, sprovede međunarodni projekat *Vaspitanje i obrazovanje za borbu protiv diskriminacije u Sloveniji*. Osnovni cilj projekta je širiti znanje o toj problematici u Sloveniji, doprinositi traganju za načinom otklanjanja nedostataka i, konačno, time jačati stabilnost Republike Slovenije i njen međunarodni položaj unutar EU, a naročito u odnosima sa susedima. U okviru projekta smo do sada, između ostalog, organizovali uspešne seminare, odn. rasprave sa predstavnicima tzv. ustavom nepriznatih i ustavom priznatih etničkih manjina sa sudijama, tužiocima i advokatima, kao i pripadnicima policije, Slovenačke vojske, zatvorskim čuvarima i carinicima.

Države – članice su, između ostalog, dužne da ostvare ciljeve evropskih normi o otklanjanju diskriminacije na nacionalnoj i verskoj osnovi unutrašnjim pravnim propisima i drugim odgovarajućim merama, odn. politikama. Naročito važna je njihova dužnost da svugde, gde toga još nema, omogućće, da svi oni, koji smatraju da su bili žrtve diskriminacije, imaju na raspolaganju odgovarajuće pravne puteve za otklanjanje krivice.

Svrha ove brošure je da na jednostavan način čitaoca upozna sa pojmom ljudskih prava i sa time, da je zabrana diskriminacije odn. pravo do ravnopravnog tretiranja kamen temeljac, na koji se oslanja velika građevina ljudskih prava.

Čitaoci će u njoj pronaći informacije, na osnovu kojih će moći lakše da prepoznaju da li su nekim ponašanjem ili činom stavljeni u nejednak položaj odnosno diskriminirani zbog svog nacionalnog ili verskog porekla, što je u suprotnosti sa pravnim normama, koje su bile uključene u međunarodne instrumente ili u zakonodavstvo Republike Slovenije.

Pored toga, pripremili smo kratke informacije o domaćim i međunarodnim postupcima, koje mogu da primene žrtve neravnopravnog tretiranja kako bi postigle otklanjanje diskriminacije i dobile, ako je to osnovano, odgovarajuće obeštećenje za štetu, koju su zbog toga pretrpele. U okviru toga su na raspolaganju i kontakti onih domaćih i međunarodnih tela kojima može da se obrati pojedinac koji je bio žrtva diskriminacije.

Iskreno se nadamo da ćemo i tim informacijama skromno doprineti ograničavanju pojave diskriminacije stanovnika Slovenije zbog njihovog nacionalnog ili verskog porekla, odn. opredeljenja. Izgradnja zajedničkog doma za sve stanovnike Slovenije, u kome će se osećati bezbedno, važna je za nesmetan i stabilan razvoj Republike Slovenije, kao i za njeno priznavanje u svetu, a naročito u evropskom prostoru.

U takvim okolnostima će moći stanovnici Slovenije u punom obimu da razviju svoje stvaralačke sposobnosti, što je prvi uslov za privredni i kulturno-civilizacijski napredak Slovenije kao celine. Nije potrebno posebno naglašavati da je mala grupa saradnika ISCOMET-a (njegovu adresu i koordinate vidi na poslednjoj strani ove brošure) na raspolaganju za bilo koje dodatne informacije, koje bi bile od pomoći žrtvama diskriminacije u njihovoj borbi za otklanjanje krivice, priznavanje jednakosti ljudi bez obzira na njihovu različitost i za poštovanje ljudskog dostojanstva.

Prof. dr Silvo Devetak, direktor ISCOMET-a i glavni koodinator međunarodnog projekta

RAVNOPRAVNO TRETIRANJE JE OSNOVNO LJUDSKO PRAVO

Ljudska prava možemo u opštem smislu da definišemo kao ona prava, koja **pripadaju čoveku već po samoj njegovoj prirodi**, koje čovek stiče samim svojim postankom. Njihova suštinska osobina bila bi i **univerzalnost**, što znači da nisu uslovljene prostorom, vremenom ili društvom, već da pripadaju svakom čoveku, gde god da se isti nalazi. Jedna od najvažnijih među njima je pravo do jednakog tretiranja. Ako se svi ljudi **podjednako tretiraju**, znači da nema diskriminacije. **Diskriminacija predstavlja ponašanje koje neopravdano stavlja u manje povoljan položaj pojedinca, odnosno određene grupe**, bilo na ekonomskom, društvenom, političkom ili na nekom drugom području. S pravnog gledišta je nedopustivo praviti razliku među pojedincima ili grupama bez osnovanog razloga.

Negiranjem podjednakog tretiranja pojedinaca ili grupa krše se osnovna pravila, kako međunarodnog prava, tako i slovenačkog zakonodavstva, s čime se to sankcioniše na različite načine. Da bi žrtve diskriminacije mogle da ostvare svoja prava u slučaju kršenja, nužno je da su upoznate sa pravnim mogućnostima koje imaju na raspolaganju. U slučaju da se diskriminacija u društvu javlja, a da se ne otklanja, dolazi do potencijalnog stvaranja uslova za društvenu i političku nestabilnost.

Opšta deklaracija o ljudskim pravima, koju je usvojila Generalna skupština Organizacije ujedinjenih nacija 1948. godine, već u 1. članu određuje, da se **svi ljudi rađaju slobodni i imaju jednako dostojanstvo i jednaka prava**. Obdareni su razumom i savešću, i jedni sa drugima bi morali da postupaju kao sa

braćom. Početna odredba jasno naglašava da nijedna osoba nije ljudskija od druge, kao i da nijedna osoba nije manje ljudska od druge. Svi imamo jednaka prava, što znači da smo ravnopravni.

Ravnopravnost, opet, ne znači da smo identični. Među ljudima postoje razlike, kako u izgledu, tako i u karakteru, svaki čovek je jedinstven i neponovljiv. To je važna činjenica, jer je naša različitost suština ljudskog društva i njegovog opstanka. Razlike među pojedincima i grupama, međutim, ne smeju da izazivaju ponašanje koje bi se zasnivalo na ubeđenju da je neki pojedinac ili neka grupa bolja ili lošija od druge samo zbog rase, boje kože, pola, seksualnog opredeljenja, jezika, invaliditeta, vere, političkog ubeđenja, nacionalnog ili društvenog porekla, ili zbog nekih drugih ličnih okolnosti. Ako bi do razlika u tretiranju na navedenim osnovama faktički došlo, to bi predstavljalo zabranjenu diskriminaciju.

Ako oglas za posao sadrži uputstvo, da npr. invalidima, strancima ili homoseksualcima nije namenjeno zaposlenje, to je očigledan znak diskriminacije. Isto tako, diskriminacija je, nazivati nekog uvredljivim imenima, samo zato što je drugačije boje kože, starosti ili pola. Ipak, za razliku od neposredne diskriminacije ovu pojavu često, kada se javlja u obliku posredne diskriminacije nije lako prepoznati, jer je suptilna i prikrivena, tako da je i žrtve teško prepoznaju i zbog toga je njeno sprečavanje još teže.

Ukoliko neko ne može da dobije posao ili neku željenu uslugu, to još ne predstavlja diskriminaciju. Međutim, kada se očigledno

vidi da stariji radnici nikada ne dobiju određeni posao, ili da invalidnoj osobi nije omogućen pristup do javnih ustanova, možemo da se zapitamo da li je to samo slučajnost ili je prikrivena diskriminacija.

Usled saznanja o štetnosti i neosnovanosti diskriminacije, države u svoj pravni red ugrađuju mehanizme za borbu protiv nje.

zaštita pred diskriminacijom u republici sloveniji

Ustav Republike Slovenije (RS) određuje princip jednakosti i zabranu diskriminacije kao jednu od najvažnijih odredbi o ljudskim pravima. Takođe, Temeljnomo ustavnom poveljom o samostalnosti i nezavisnosti Republike Slovenije se tačkom III određuje, da RS garantuje očuvanje ljudskih prava i osnovnih sloboda svim osobama na teritoriji RS, bez obzira na njihovu nacionalnu pripadnost, bez ikakve diskriminacije, u skladu sa ustavom RS i važećim međunarodnim ugovorima.

Ustav v svom 14. članu određuje sledeće:

“U Sloveniji su svakome garantovana jednaka ljudska prava i osnovne slobode bez obzira na nacionalnost, rasu, pol, jezik, veru, političko ili drugo ubeđenje, materijalno stanje, rođenje, obrazovanje, društveni položaj ili bilo koju drugu ličnu okolnost. Svi su pred zakonom jednaki.”

Odredbe o zabrani diskriminacije nalaze se i u drugim članovima Ustava. Sudeći prema Ustavu, RS garantuje široku zaštitu od svih oblika nejednakosti i razlikovanja i široko definiše osnovni princip, kao i pravila jednakosti pred zakonom, jednakosti i zabranu diskriminacije u određenim posebnim okvirima, zabranu podržavanja diskriminacije i podsticanja rasnih i drugih sličnih oblika mržnje, te garantuje posebna prava određenim pojedincima i grupama, da bi uistinu dostigli jednakost.

Na osnovu Ustava bio je usvojen sklop zakonskih i podzakonskih akata, čija svrha je sprečavanje nejednakosti i diskriminacije u svakodnevnom životu.

Kao osnovni zakon u borbi protiv diskriminacije mogli bismo da označimo **Zakon o ostvarivanju načela jednakog tretiranja** (ZUNEO, Sl. I. RS br. 50/04).

ZUNEO bi trebao, shodno članu 1, stav jedan, da garantuje **jednako tretiranje za svakoga** prilikom ostvarivanja njegovih prava i obaveza, kao i ostvarivanja njegovih osnovnih sloboda **na bilo kom području društvenog života**, a naročito na području zapošljavanja, radnih odnosa, uključivanja u sindikate i interesna udruženja, vaspitanja i obrazovanja, socijalne zaštite, pristupa dobrima i uslugama kao i snabdevanje njima, i to **bez obzira na njegove lične okolnosti** kao što su nacionalnost, rasa ili etničko poreklo, pol, zdravstveno stanje, invaliditet, jezik, versko ili drugo ubeđenje, starost, seksualna opredeljenost, obrazovanje, materijalno stanje, društveni položaj itd.

Zabranjeni oblici diskriminacije su :

1. NEPOSREDNA DISKRIMINACIJA,

koja znači da je osoba zbog te lične okolnosti bila, jeste, ili bi mogla da bude u **jednakim ili sličnim situacijama tretirana nepovoljnije nego druga osoba**. (Slučaj takve diskriminacije bi bio oglas za posao, u kome bi pisalo, da pojedinci sa određenim, ranije navedenim karakteristikama ne mogu da se kandiduju za radno mesto, ili da bi određena škola na školovanje primala samo pripadnike određene nacionalnosti.)

2. POSREDNA DISKRIMINACIJA,

koja znači da **na prvi pogled neutralne odredbe, merila ili ponašanje** u jednakim ili sličnim situacijama stavljaju **osobu sa određenom ličnom okolnošću u nepovoljniji položaj od druge osobe**, osim ako te odredbe, merila ili ponašanja objektivno opravdavaju legitimnu svrhu i ako su sredstva za postizanje tog cilja primerena i neophodna. (Primer posredne diskriminacije je npr. tražiti od kandidata za posao da obavljaju testiranja na određenom jeziku, koji nije od značaja za taj posao i tako imati za posledicu mogućnost isključenja pojedinaca sa drugačijim maternjim jezikom.)

3. UPUTSTVA

u smislu prethodnih tačaka. (Primer takvog ponašanja je npr. kada nadređeni naruči

podređenom da izvede diskriminaciju na taj način, da ne zaposli nekog zbog njegove nacionalnosti, iako ispunjava sve zahtevane uslove.)

4. UZNEMIRAVANJE,

koje predstavlja **nepoželjno postupanje**, koje se zasniva na bilo kojoj ličnoj okolnosti, koje stvara zastrašivačko, neprijateljsko, ponižavajuće, sramotno ili uvredljivo okruženje za osobu i **vređa** njeno **dostojanstvo**. (Primer takvog postupanja je npr. širenje neistinitih glasina sa namerom diskreditacije saradnika, šale na račun verskih ili etničkih grupa, fizičko nasilje ili pretnje nasiljem, nevođenje računa o osećanjima ljudi, koji su predmet šale ili uvrede isl.)

5. VIKTIMIZACIJA

je **izlaganje diskriminisane osobe nepovoljnim posledicama zbog njenog reagovanja**. (Primer za takvo ponašanje je, npr., da se prema saradniku odn. podređenom postupa neprimerno, jer se pritužio zbog diskriminacije ili zato što podržava drugog saradnika, koji se pritužio.)

U slučajevima kršenja zabrane diskriminacije mogu diskriminirane osobe na osnovu ZUNEO da zahtevaju **razmatranje kršenja u sudskim i upravnim postupcima** kao i pred **drugim nadležnim organima** pod uslovima i na način određen u zakonu, i imaju **pravo na odštetu prema opštim pravilima civilnog prava**.¹

U postupku priznavanja prava žrtve važi, **naročito što se tiče dokazivanja**, i to znači, da kada u postupcima **diskriminirana osoba navodi činjenice**, koje opravdavaju **pretpostavku**, da je bila **kršena zabrana diskriminacije**, mora pretpostavljeni **kršitelj da dokaže**, da u razmatranom slučaju **nije kršio** načela jednakog tretiranja odnosno **zabranu diskriminacije**. Navedeno ne važi u krivičnim postupcima.

Za razmatranje slučajeva pretpostavljenih kršenja zabrane diskriminacije, u Uredu za jednake mogućnosti, slušbuje pravobranilac načela jednakosti. Postupak razmatranja pred pravobranilcem je neformalan i besplatan.

---

¹ Jasniju ocenu postupka biće moguće dati, nakon što budu poznati rezultati prvih postupaka pred pravobranilcem načela jednakosti. Slično važi i za uvažavanje prava žrtava diskriminacije u ostalim postupcima, jer do sada u Sloveniji nije bilo mnogo prakse na tom području.

POSTUPAK RAZMATRANJA PRED PRAVOBRANIOCEM NAČELA JEDNAKOSTI

1) Žrtva diskriminacije može da podnese **podsticajnu molbu** za pokretanje rasprave, koja mora da sadrži **dovoljno podataka**. Rok za podnošenje podsticajne molbe je **1 godina nakon nastanka slučaja**, a **izuzetno** mogu da se razmatraju podsticajne molbe koje su bile podnesene **kasnije**.

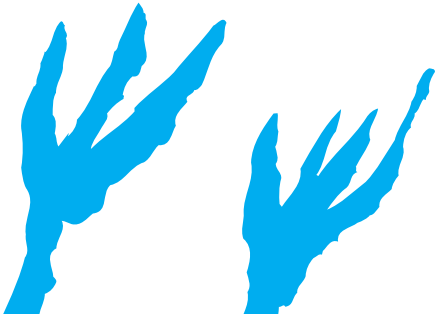
2) Rasprava se odvija **pismenim putem**, a od umešanih mogu da se zahtevaju odgovarajuća objašnjenja u određenom roku i **mogu** biti pozvani na **razgovor**.

3) Pravobranilac može u slučaju viktimizacije pismenim putem da **pozove** da se **zaštiti diskriminisana osoba**, odnosno, da se **uklone posledice viktimizacije**.

4) Postupak se **zaključuje pismenim mišljenjem**, u kome pravobranilac navodi svoje zaključke i ocenu okolnosti slučaja u smislu postojanja kršenja zabrane diskriminacije i o tome obaveštava obe strane. U mišljenju može da **upozori na** ustanovljene **nepravilnosti** i da **preporuči** način na koji mogu da se **otklone**, zatim **pozove** pretpostavljenog **kršitelja**, da ga u **određenom roku obavesti** o svojim merama.

Ukoliko pretpostavljeni kršitelj ne otkloni ustanovljene nepravilnosti u skladu sa preporukama pravobranioca ili ga u roku ne obavesti o usvojenim merama, a pretpostavljeno kršenje ima prema mišljenju pravobranioca sve znakove diskriminacije, pravobranilac šalje pismeno mišljenje nadležnoj inspekciji. Inspektor je dužan da razmotri mišljenje pravobranioca i da predloži

uvođenje postupka usled prekršaja ako i sam proceni da su prikazani svi znaci diskriminacije. Poslednje predstavlja dodatnu procenu inspektora pored procene pravobranioca, a žrtvi ne garantuje, da će obojica biti istog mišljenja.

PRAVOBRANILAC NAČELA JEDNAKOSTI

Urad Vlade RS za enake možnosti
Zastopnik načela enakosti
Tržaška 19/a
1000 Ljubljana

E-adresa: uem@gov.si
Telefon: 01/478 84 60
Faks: 01/478 84 71

U odnosu sa državnimi organima, organima lokalne samouprave i nosilca javnih ovlaščenja je to institucija, koja štiti ljudska prava i osnovne slobode i **zaštitnik ljudskih prava**. Postupak pred zaštitnikom je neformalan i za klijente besplatan.

ZAŠTITNIK LJUDSKIH PRAVA

Varuh človeških pravic RS
Dunajska cesta 56 (4. sprat)
1109 Ljubljana

Tel.: 01 475 00 50
Besplatni telefon: 080 15 30

Faks: 01 475 00 40

E-adresa: info@varuh-rs.si

Radno vreme: pon.–čet. od 9.00 do 15.30,
pet. od 9.00 do 14.30

Na nivou Evropske unije deluje zaštitnik ljudskih prava, koji istražuje pritužbe usled nedelovanja ili zloupotreba administracije ustanova i tela Evropske unije.

EVROPSKI ZAŠTITNIK LJUDSKIH PRAVA

The European Ombudsman

1, av. du Président Robert Schuman

B. P. 403

FR–67001 Strasbourg Cedex

Telefon: +33 (0)3 88 17 23 13

Faks: +33 (0)3 88 17 90 62

euro-ombudsman@europarl.eu.int

<http://www.euro-ombudsman.eu.int>

Žrtve diskriminacije bi mogle na osnovu važećeg zakonodavstva svoja prava da ostvaruju i u drugim postupcima, među kojima možemo navesti sledeće:

Opšta zabrana diskriminacije je određena u 6. članu **Zakona o radnim odnosima**, u kome se navodi da poslodavac ne sme **kandidata za posao prilikom zapošljavanja ili radnika za vreme trajanja radnog odnosa i u vezi sa prestankom važenja ugovora o zaposlenju** postavljati u neravnopravan položaj zbog pola, rase, boje kože, starosti, zdravstvenog stanja, odnosno, invaliditeta, verskog, političkog ili drugog uverenja, članstva u sindikatu, nacionalnog i socijalnog porekla, porodičnog statusa, seksualne opredeljenosti ili zbog drugih ličnih okolnosti. U slučaju kršenja te odredbe može žrtva svoja prava da ostvaruje pred radnim sudom, a u sporu može da posreduje i inspektorat za rad i zapošljavanje.

Žrtva može u slučaju zabranjene diskriminacije **da ostvari pravo na odštetu**, i to za nanetu **materijalnu i nematerijalnu štetu**. Pravo na odštetu može da se ostvari u pravnom postupku, gde je potrebno dokazati sve elemente odštetnog stanja, dakle štetu, nedopustivo štetno dejstvo i uzročnu vezu između njih, dok u vezi sa krivicom već Obligacijski zakonik određuje, da se krivica pretpostavlja i da mora pouzročitelj da dokaže, da pretpostavka krivice ne važi (mora da dokaže, da nije kriv).

Na krivičnopravnom području **Krivični zakonik** opredeljuje krivične radnje, čije gonjenje je od fundamentalnog značaja

za borbu protiv diskriminacije. **U 141. članu** se opredeljuje **krivična radnja kršenja ravnopravnosti**, kažnjava se i onaj, koji progoni pojedinca ili organizaciju zbog njihovog zauzimanja za ravnopravnost ljudi. **V 300. članu** je određena **krivična radnja podstrekivanja mržnje, razdora ili netrpeljivosti, koja je osnovana na kršenju načela jednakosti**. Oštećeni može u krivičnom postupku da ostvaruje i imovinskopravne zahteve.

Na zabranu diskriminacije moguće je pozivati se i **u upravnom postupku**, u kome upravni i drugi državni organi, organi samoupravnih zajednica i nosioci javnih ovlašćenja u upravnim poslovima, neposredno koristeći propise, odlučuju o pravima, obavezama ili pravnim koristima pojedinaca, pravnih lica i ostalih klijenata. Nakon završenog postupka moguć je **upravni spor**, u kome sud presuđuje o odluci upravnog organa.

Žrtva diskriminacije može da se, uz ispunjavanje određenih uslova, obrati i **ustavnom sudu**. Isti, između ostalog, odlučuje i o **oceni ustavnosti i zakonitosti propisa i opštih akata, izdatih za izvršavanje javnih ovlašćenja**, i o **ustavnim pritužbama** zbog kršenja ljudskih prava i osnovnih sloboda pojedinačnim aktima. Ustavnu pritožbu može, uz uslove, koje određuje zakon, da podnese svako, ako smatra da mu je **pojedinačnim aktom državnog organa, organa lokalne zajednice ili nosioca javnih ovlašćenja kršeno njegovo ljudsko pravo ili osnovna sloboda**.

Prilikom navođenja nekih pravnih puteva za ostvarivanje prava

žrtava diskriminacije potrebno je reči da do sada u Sloveniji nije bilo mnogo postupaka, koji bi mogli da nam pokažu kako sistem funkcioniše u praksi. Možemo da zaključimo, da je činjenična vrednost u Ustavu i drugim aktima zapisanih odredbi zavisna pre svega od toga, kako će ih sudovi, državne ustanove i najšira slovenačka javnost ostvarivati, upotrebljavati i tumačiti. Još pre nego što bi se slučajevi našli u bilo kakvom postupku, postoji obaveza svih stanovnika Slovenije, da će svim svojim silama sprečavati nejednakost i diskriminaciju u svakodnevnom životu.

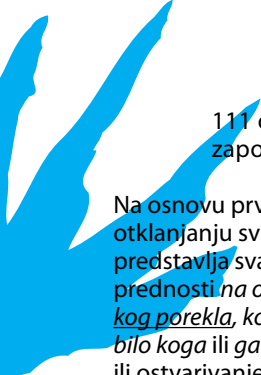
MEĐUNARODNE NORME, KOJE ZABRANJUJU DISKRIMINACIJU

ORGANIZACIJA UJEDINJENIH NACIJA

Prilikom potpisivanja Osnivačkog akta Ujedinjenih nacija (OA UN) 1945. godine, pogodbene strane su u ime svih naroda sveta istakle svoju veru u ljudska prava. U trećoj tački 1. člana OA se, između ostalog, navodi da je **cilj UN** ostvarivanje međunarodne saradnje s tim, da se razvija i podstiče **poštovanje ljudskih prava i osnovnih sloboda za sve ljude, bez obzira na rasu, pol, jezik ili veru**. Ljudska prava su u narednim desetlećima dostigle do neslućenog razvoja. Osnovni dokument na polju zaštite ljudskih prava u svetskoj razmeri je Opšta deklaracija o ljudskim pravima iz 1948. godine, koja ima deklaratorni značaj. Ta Deklaracija određuje spisak osnovnih prava kao zajednički ideal, s tim da svako ima prava da ih ostvaruje bez obzira na svoju rasu, boju kože, pol, jezik, veru, političko ili drugo ubeđenje, nacionalnu ili socijalnu pripadnost, materijalno stanje, rođenje ili bilo koju drugu ličnu okolnost.

Deklaracija je podstakla stvaranje drugih dokumenata na svetskom i regionalnom nivou, pa i za zaštitu pred diskriminacijom. Među najvažnije možemo da uvrstimo:

1. Konvenciju Ujedinjenih nacija o uklanjanju svih oblika rasne diskriminacije,
2. Međunarodni pakt o državljskim i političkim pravima sa dva fakultativna protokola,
3. Međunarodnu konvenciju o iskorenjivanju i kažnjavanju zločina aparthajda,
4. Konvenciju UNESCO-a protiv diskriminacije u obrazovanju, i
5. Konvenciju Međunarodne organizacije za rad br.

111 o zabrani diskriminacije prilikom zapošljavanja i zaposlenja.

Na osnovu prvog stava 1. člana Konvencije Ujedinjenih nacija o otklanjanju svih oblika rasne diskriminacije, *rasna diskriminacija* predstavlja svako pravljenje razlike, ograničavanje ili davanje prednosti na osnovu rase, boje kože, porekla, nacionalnog ili etničkog porekla, koji ima svrhu ili stvarni efekat u onemogućavanju *bilo koga ili ga* uskratiti za ravnopravno priznavanje, korišćenje ili ostvarivanje ljudskih prava *i osnovnih sloboda na političkom, privrednom, socijalnom, kulturnom i svakom drugom području javnog života.*

Pojedinci imaju na osnovu nekih međunarodnih akata mogućnost, da se uz ispunjavanje određenih uslova, obrate organima van Slovenije radi ostvarivanja svojih prava, među kojima se nalaze:

- 1. Saopštenja** individualnih lica, koja tvrde, da su **žrtve kršenja** bilo kog **prava iz pakta o državljskim i političkim pravima**, moguće je predložiti **Odboru za ljudska prava**, ako su bila u domaćoj državi iscrpe-na sva pravna sredstva. Odbor mora svoje **mišljenje** saopštiti oštećenju potpisnici povelje i pojedincu (vidi fakultativni protokol pakta).
- 2. Saopštenja** individualnih lica ili grupa, koji tvrde, da su po krivici potpisnice povelje **žrtve kršenja prava**, koje su određene **Konvencijom UN o uklanjanju svih**

oblika rasne diskriminacije, moguće je predložiti **Odboru za otklanjanje rasne diskriminacije**. Odbor mora svoje eventualne **predloge i preporuke** da pošalje oštećenoj državi i podnosiocu peticije (vidi 14. član Konvencije). RS je mogućnost posredovanja saopštenja dozvolila pod uslovom, da Odbor ne sme da razmatra saopštenja, osim, ako se nije uverio da isti predmet nije bio razmatran, odnosno, da nije obrađivan u drugom postupku međunarodnog istraživanja, odn. rešavanja spora.

Saopštenja, navedena u tačkama 1 i 2, možete slati na:

Petitions Team

Office of the High Commissioner for Human Rights
United Nations Office at Geneva
1211 Geneva 10, Switzerland

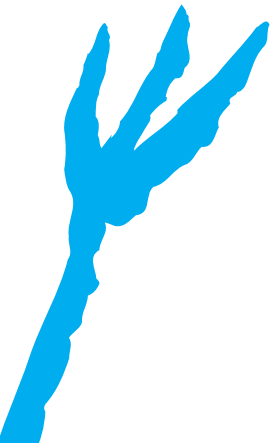
Faks: + 41 22 9179022 (naročito za hitne predmete)
E-pošta: tb-petitions.hchr@unog.ch

Pored navedenih, bilo je usvojenih i mnogo drugih dokumenata sa političkom težinom, koji pokušavaju da urede područje netrpeljivosti i diskriminacije na osnovu veroispovesti ili ubeđenja, rasne netrpeljivosti, prava pripadnika nacionalnih ili etničkih, verskih i jezičkih manjina, itd.

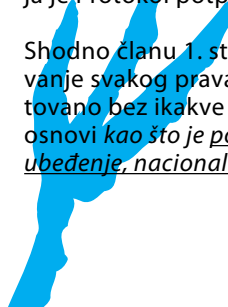

SAVET EVROPE

Savet Evrope, kao regionalna međunarodna organizacija, ima velike uspehe pri oblikovanju i ostvarivanju standarda za zaštitu ljudskih prava. U osnovnom dokumentu Saveta Evrope – Evropskoj konvenciji o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (EKZP) – su se države potpisnice obavezale da mora biti pravo do ostvarivanja sloboda, koje su zapisane u konvenciji, garantovano svim ljudima, bez razlike u odnosu na pol, rasu, boju kože, jezik, veru, političko ili drugačije ubeđenje, nacionalno ili socijalno poreklo, pripadnost nacionalnoj manjini, posed, rođenje, ili neke druge okolnosti. Iako napismeno zvuči dosta obećavajuće, potrebno je dodati, da pravo na ravnopravno tretiranje ne postoji samostalno, već može da se ostvaruje u vezi sa ostalim pravima na bazi EKZP.

Glavni uslov za pokretanje postupka pred Evropskim sudom za ljudska prava je da su bila iscrpana sva unutrašnja pravna sredstva i to u toku od šest meseci od dana, kada je bila usvojena konačna odluka po unutrašnjem pravu. Tek sa uvođenjem Protokola br. 12 uz EKZP, u pojedinim državama dobija zabrana diskriminacije svoj samostalni status. Slovenija je Protokol potpisala, ali ga još nije ratifikovala.

Shodno članu 1. stav 1. protokola br. 12 uz EKZP je ostvarivanje svakog prava, koje je predviđeno zakonom, zagarantovano bez ikakve diskriminacije na bilo kakvoj mogućoj osnovi kao što je pol, rasa, boja, jezik, vera, političko ili drugo ubeđenje, nacionalno ili drugo poreklo, veza sa nacionalnom

manjinom, vlasništvo, rođenje ili drugi status.

EVROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

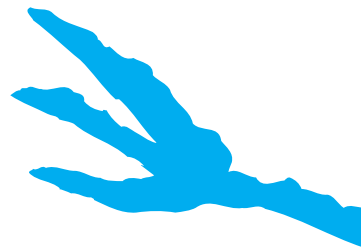
European Court of Human Rights
Council of Europe
67075 Strasbourg-Cedex
France

Tel.: +33 (0)3 88 41 20 18
Faks: +33 (0)3 88 41 27 30

Dodatne informacije:

IDC Sveta Evrope

Rimska 16, 1000 Ljubljana
Tel.: +386 (0)1 42 14 300
Faks: +383 (0)1 42 14 305

EVROPSKA UNIJA

U prošlosti je EU, pre svega, sprečavala one oblike diskriminatornog ponašanja na osnovu pravljenja razlike između državljana država članica ili na pravljenju razlike na osnovu pola. Usvajanjem Amsterdamske povelje i uključenjem 13. člana u nju, borba protiv diskriminacije se raširila i na druga područja. Na taj način je **deo borbe protiv diskriminacije** postalo ne samo pravljenje razlike na osnovu nacionalnosti ili pola, već i **pravljenje razlike na osnovu rase, vere, invalidnosti, starosti ili seksualne opredeljenosti**.

Na osnovu pomenutog člana je Savet EU u 2000. godini usvojio paket zakonskih mera sa namerom sprečavanja diskriminacije i uvođenje novih standarda poštovanja ljudskih prava na području cele EU.

U Ustavnoj povelji za Evropu, koja je sada u postupku ratifikacije, na polju borbe protiv diskriminacije je načinjen još jedan korak napred, jer je u tim dokumentom diskriminacija strogo zabranjena.

II-81. član Zabrana diskriminacije

(1) *Zabranjena je svaka diskriminacija na bazi pola, rase, boje kože, etničkog ili socijalnog porekla, genetskih karakteristika, jezika, vere ili ubeđenja, političkog ili drugog mišljenja, pripadnosti nacionalnoj manjini, materijalnog stanja, rođenja, invalidnosti, starosti ili seksualne orijentisanosti.*

(2) Na području primene Ustava i bez obzira na njegove posebne odredbe, zabranjena je svaka diskriminacija na bazi državljanstva.

DIREKTIVE

Najznačajnija dokumenta iz paketa mera borbe protiv diskriminacije su sledeće direktive: **Direktiva o sprovođenju načela ravnopravnog postupanja sa osobama, bez obzira na rasu ili nacionalnost** (2000/43/EC), i **Direktiva EU o opštim okvirima ravnopravnog tretiranja prilikom zapošljavanja i rada** (2000/78/EC).

Opšta svrha direktiva je oblikovanje minimalnih jedinstvenih standarda za sprečavanje diskriminacije na celokupnom prostoru EU. Isto tako, one omogućavaju da države članice usvoje zakonske mere koje su naklonjenije sprečavanju diskriminacije, ali moraju da dostignu barem minimalne standarde, koje propisuju direktive.

Direktive **štite pred diskriminacijom svakog ko živi i radi u EU**, znači, ne samo državljane država članica. Zajedničko za obe direktive je da zabranjuju diskriminaciju koja se bazira na rasnom ili etničkom poreklu, veri, ubeđenju, invaliditetu, starosti ili seksualnoj opredeljenosti pojedinaca **na sledećim područjima:**

- **pristup ka zaposlenju**, samozaposlenju i mogućnosti za napredovanjem,
- pristup **profesionalnom usmeravanju**, obrazovanju na svim nivoima, kao i mogućnost pristupa do radne prakse,
- **zaposlenje**, radni uslovi, otkaz i plata, kao i
- **članstvo u sindikatima** i profesionalnim udruženjima te koristima, koje iz toga proizilaze.

Dodatno Direktiva o rasnoj jednakosti zabranjuje diskriminaciju i na sledećim područjima:

- području **socijalne zaštite**, zaključno sa socijalnom zaštitom i zdravstvenim osiguranjem,
- području **socijalnih pogodnosti**,
- **obrazovanju i**
- **pristupu dobrima i uslugama**, koje su na raspolaganju javnosti.

Da bi bilo prepoznavanje diskriminacijskih obrazaca ponašanja lakše, u direktivama se detaljno definiše, šta je diskriminacija i u kakvim oblicima je zabranjena.

Član 2., stav 2, tačka A direktive 2000/43/EC određuje, da se neposrednom diskriminacijom smatra, *ukoliko se sa jednom osobom postupa nepovoljnije nego što se postupa, se postupalo ili bi se postupalo sa drugom osobom u uporedivom položaju, na bazi rase ili nacionalnosti.*

Član 2., stav 2, tačka B direktive 2000/43/EC određuje, da se posrednom diskriminacijom smatra, *ako bi na prvi pogled neutralna odredba, merilo ili praksa stavila osobe neke rase ili nacionalnosti u posebno nepovoljan položaj u poređenju sa drugim osobama, osim ako tu odredbu, merilo ili praksu objektivno opravdava zakoniti cilj i ako su sredstva za dostizanje tog cilja adekvatna i neophodna.*

Član 2., stav 3 direktive 2000/43/EC određuje, da se uznemiravanje smatra diskriminacijom, *ako dođe do neželjenog ponašanja*

ja, povezanog sa rasom ili nacionalnošću, čiji cilj ili posledica je uskraćivanje dostojanstva osobe i stvaranje zastrašivačkog, neprijateljskog, ponižavajućeg, sramotnog ili uvredljivog okruženja.

Uputstvo za pristrasno postupanje *sa osobama na osnovu rase ili nacionalnosti smatra se diskriminacijom* na osnovu četvrtog stava 2. člana direktive 2000/43/EC.

U skladu sa 9. članom direktive 2000/43/EC zabranjena je i **viktimizacija**, tj. *svako nepovoljno postupanje ili štetne posledice kao odziv na tužbu ili postupke, koji su namenjeni usklađivanju sa načelom ravnopravnog tretiranja.*

Da bismo mogli još uspešnije da sprečavamo diskriminaciju, Direktiva o rasnoj jednakosti od država članica zahteva oblikovanje nezavisnih organa koji će pomagati pojedincima, koji su bili suočeni sa diskriminacijom na osnovu rase ili etničkog porekla. Vlade moraju spomenutim organima da dodele nadležnost da slobodno vrše istrage na području diskriminacije, slobodno objavljuju izveštaje sa ciljem da poboljšaju razumevanje problema, tragaju za rešenjima i garantuju pomoć žrtvama diskriminacije.

Direktive donose i novost što se tiče dokazivanja postojanja diskriminatornog postupanja. Države članice moraju da usvoje takve mere, gde mora **tuženi da dokaže da nije bilo kršeno načelo ravnopravnog tretiranja**, ako **osobe**, koje tvrde da su žrtve diskriminacije, na sudu ili drugom nadležnom organu, **predstave činjenice** na osnovu kojih može da se **pretpostavlja** da

je došlo do neposredne ili posredne **diskriminacije**. Navedeno, ipak, ne važi u krivičnim postupcima.

akcijski program zajednice za borbu protiv diskriminacije

U prošlosti se pokazalo da samo formulisanje i usvajanje obavezujućih zakonskih mera nije dovoljno za dostizanje ciljeva, za koje su bile usvojene. Zato je Savet EU u novembru 2000.g. usvojio Akcijski program Evropske unije za borbu protiv diskriminacije (2001–2006) sa ciljem da promoviše mere za borbu protiv neposredne i posredne diskriminacije koja se bazira na rasi, etničkoj pripadnosti, verskom ili drugom ubeđenju, invaliditetu, starosnim ili polnim razlikama.

Akcijski program na taj način podržava sve one zamisli i planove na nivou EU i država članica, koje podržavaju borbu protiv diskriminacije. Naročita pažnja biće posvećena sledećim ciljevima:

- poboljšati razumevanje i poznavanje suštine diskriminacije,
- podržavati takve aktivnosti, koje će efikasno da sprečavaju diskriminaciju, a naročito povezivanje i razmenu informacija te iskustava na nivou EU, i
- pomoću organizovanih akcija u javnosti dizati svest i širiti one vrednosti i navike, koje sprečavaju diskriminaciju.

Pod ciljem poboljšanja razumevanja pitanja, koja su povezana sa diskriminacijom, nalazimo ceo spektar različitih aktivnosti, od nadzora i analize nad izvršavanjem obe direktive, do priprema različitih publikacija, koje se tiču pojedinih pitanja u vezi sa diskriminacijom. Cilj takvih aktivnosti je pridobijanje što više informacija o stanju na području diskriminacije u celokupnoj EU i oblikovanje buduće politike na području borbe protiv diskriminacije. Sledeći cilj, kome je u okviru Akcijskog programa

posvećena dodatna pažnja, je ubrzavanje dijaloga i oblikovanje, tzv. mreža saradnje na nivou EU. Suštinska svrha takve saradnje je razmena znanja, informacija i iskustava između različitih aktera, koja će omogućiti oblikovanje još boljih politika za borbu protiv diskriminacije. Za efikasno ostvarivanje novog zakonodavstva neophodno je u odgovarajućoj meri informisati stanovnike EU. Toga su oni, koju su pripremali nacrt Akcije, bili naročito svesni, zato su planirane brojne informativne akcije različitih obima i sadržaja.

Izvođenje programa budno prati Programski odbor EU, koji je sastavljen od predstavnika država članica i Komisije EU i čija uloga je da vodi brigu o tome, da su aktivnosti u skladu sa usvojenim akcijskim planom.

predstavljanje iscomet-a – nosioca i koordinatora projekta vaspitanja i obrazovanja za borbu protiv diskriminacije u sloveniji

Nosilac i koordinator projekta ISCOMET – Institut za etničke i regionalne studije predstavlja i pravni okvir za delovanje međunarodne nevladine organizacije sa nazivom ISCOMET – International Scientific Conference Minorities for Europe of Tomorrow / ISCOMET – Međunarodna naučna konferencija manjina za sutrašnju Evropu. Koreni nastanka ISCOMET-a datiraju iz 1989. godine, kada je grupa stručnjaka uz podršku Saveta Evrope usvojila statut i program rada ISCOMET.

ISCOMET od 1992. godine ima savetodavni status pri Savetu Evrope. U 1998. godini postao je jedna od 35 nevladinih organizacija, koje imaju pravo da ulažu kolektivne pritužbe u slučaju kršenja Evropskog socijalnog akta.

Danas je ISCOMET široka međunarodna organizacija, koja povezuje oko 250 individualnih i kolektivnih članova, među kojima su ugledni stručnjaci, profesori, aktivisti i funkcioneri, koji dolaze iz svih evropskih ali i drugih zemalja. Povezuje ih njihova predanost ka očuvanju mira, demokratskom razvoju, prijateljskoj saradnji između naroda, država i regiona Evrope.

ISCOMET koordinira i izvodi različite međunarodne projekte, organizuje međunarodne naučne i stručne susrete, podstiče razmenu informacija, znanja i iskustava, podržava naučni rad, kao i one aktivnosti vladinih i nevladinih organizacija, koje si zadaju slične ciljeve.

Naročitu pažnju ISCOMET posvećuje organizaciji brojnih međunarodnih stručnih susreta, kao što su naučne konferencije, sastanci, okrugli stolovi, seminari, isl. Do sada je ISCOMET organizovao 20 sveevropskih konferencija, koje su obrađivale opšte aktuelne društvenopolitičke promene u Evropi. Najveći odjek su, između ostalih, imale konferencije u Brnu, Odesi, Temišvaru, Kopenhagenu, Mariboru i Sankt Petersburgu.

Na kraju devedesetih godina je nastala ISCOMET- mreža za demokratiju, ljudska prava, zaštitu manjina, saradnju i razvoj u jugoistočnoj Evropi. Članovi te ISCOMET-mreže su posvećivali naročitu pažnju podsticanju doprinosa crkve i verskih zajednica u jugoistočnoj Evropi pomirenju, demokratiji, poštovanju ljudskih prava i prava manjina, kao i saradnji i razvoju. To su ciljevi međunarodnog projekta sa nazivom *Mariborska pobuda*. U okviru tog projekta je ISCOMET savvao konferencije u Beogradu, Temišvaru, Mariboru in Kišinjevu. Predsednika ISCOMET-a, prof. dr Silva Devetaka su ove godine pozvali, da o rezultatima ovog projekta izveštava na studijskim danima Saveta u Strazburu.

ISCOMET razvija i izdavačko preduzeće. Izdao je brojne naučne publikacije (“Pravica do razliĉnosti”(“Pravo na razliĉitost”); “Položaj posameznika v mednarodnem pravu”(“Položaj pojedinca u međunarodnom pravu”) idr.) i zbornike (“Ohraniti sanje”(“Saĉuvati snove”), “Religion and Democracy in Moldova”(“Religija i demokratija u Moldaviji”) – na engleskom i rumunskom jeziku i dr.). Od 1995. godine je i suizdavaĉ i izdavaĉka kuća revije “*Regional Contact*”, koja je namenjena razmeni iskustava i ideja

na polju regionalizma, vangranične saradnje, očuvanju kulturne baštine regiona i etničkih grupa, kao i zaštiti manjina u Evropi.

KORISNE ADRESE NA INTERNETU

ORGANIZACIJA UJEDINJENIH NACIJA

<http://www.unog.ch/IntInstr/uninstr.exe?language=en>

– univerzalna dokumenta

<http://www.unhchr.ch/html/menu2/6/cerd.htm>

– Odbor za otklanjanje rasne diskriminacije (CERD)

<http://www.unhchr.ch/html/menu2/issracis.htm>

– Visoki komesar OUN za ljudska prava

<http://www.unhchr.ch/html/racism/index.htm>

– Svetska konferencija protiv diskriminacije,
ksenofobije i drugih oblika netolerancije

SAVET EVROPE

http://www.coe.int/t/E/human_rights

– Generalni direktorat Saveta Evrope za ljudska prava

<http://www.echr.coe.int/echr>

– Evropski sud za ljudska prava

EVROPSKA UNIJA

<http://www.stop-discrimination.info/>

– portal EU za borbu protiv diskriminacije

http://europa.eu.int/comm/employment_social/fundamental_rights/index_en.htm

– jednake možnosti, nediskriminacija,
civilno društvo

<http://www.eumc.eu.int/eumc/index.php>

– Evropski centar za nadgledanje rasizma
i ksenofobije (EUMC)

REPUBLIKA SLOVENIJA

<http://www.dz-rs.si/>

– Državno veće RS

<http://www.varuh-rs.si/>

– Zaštitnik ljudskih prava u RS

<http://www.uem-rs.si/>

– Kancelarija Vlade RS za jednaka prava

<http://www.gov.si/uv/>

– Kancelarija Vlade RS za verske zajednice

<http://www.uvi.si/slo/vlada/naslovi/narodnosti/>

– Kancelarija Vlade RS za nacionalnosti

<http://www.iscomet.org>

– Institut za etničke i regionalne studije

KONZORCIJUM projekta

Članovi konzorcijuma

ISCOMET – Institut za etničke i regionalne studije, Maribor, Slovenija

Pravni fakultet, Evropski univerzitet Viadrina, Frankfurt/O., Nemačka

Austrijski institut za ljudska prava, Salzburg, Austrija

Ekumenski institut, Fakultet za katoličku teologiju, Univerzitet u Minstru, Nemačka

Pravni fakultet, Erasmus Univerzitet Rotterdam, Holandija

ECERS – Evropski centar za etničke, regionalne i sociološke studije Univerziteta u Mariboru, Slovenija

Koordinator

ISCOMET – Institut za etničke in regionalne studije, Maribor, Slovenija

VOĐENJE PROJEKTA

Koordinator

Prof. dr Silvo Devetak, direktor, ISCOMET – Institut za etničke i regionalne studije, Maribor, Slovenija

Zamenik koordinatora

Prof. dr Gerard Rowe, Pravni fakultet, Evropski Univerzitet Viadrina, Frankfurt/O., Nemačka

Međunarodni programski savet

Prof. dr Thomas Bremer, direktor Ekumenskog instituta, Univerzitet u Minstru, Nemačka

Prof. dr Sergej Flere, ISCOMET – Institut za etničke in regionalne studije, Maribor, Slovenija

Prof. dr Wolfram Karl, Austrijski institut za ljudska prava, Salzburg, Austrija

Dr Vera Klopčič, spoljni saradnik ISCOMET-a – Institut za etničke in regionalne studije, Maribor, Slovenija

Prof. dr Math Northmann, Pravni fakultet, Erasmus Univerzitet Rotterdam, Holandija

Upravljanje projektom

Jasmina Klojčnik, uni. dipl. oec., mr Franc Mlinar

KONTAKTI

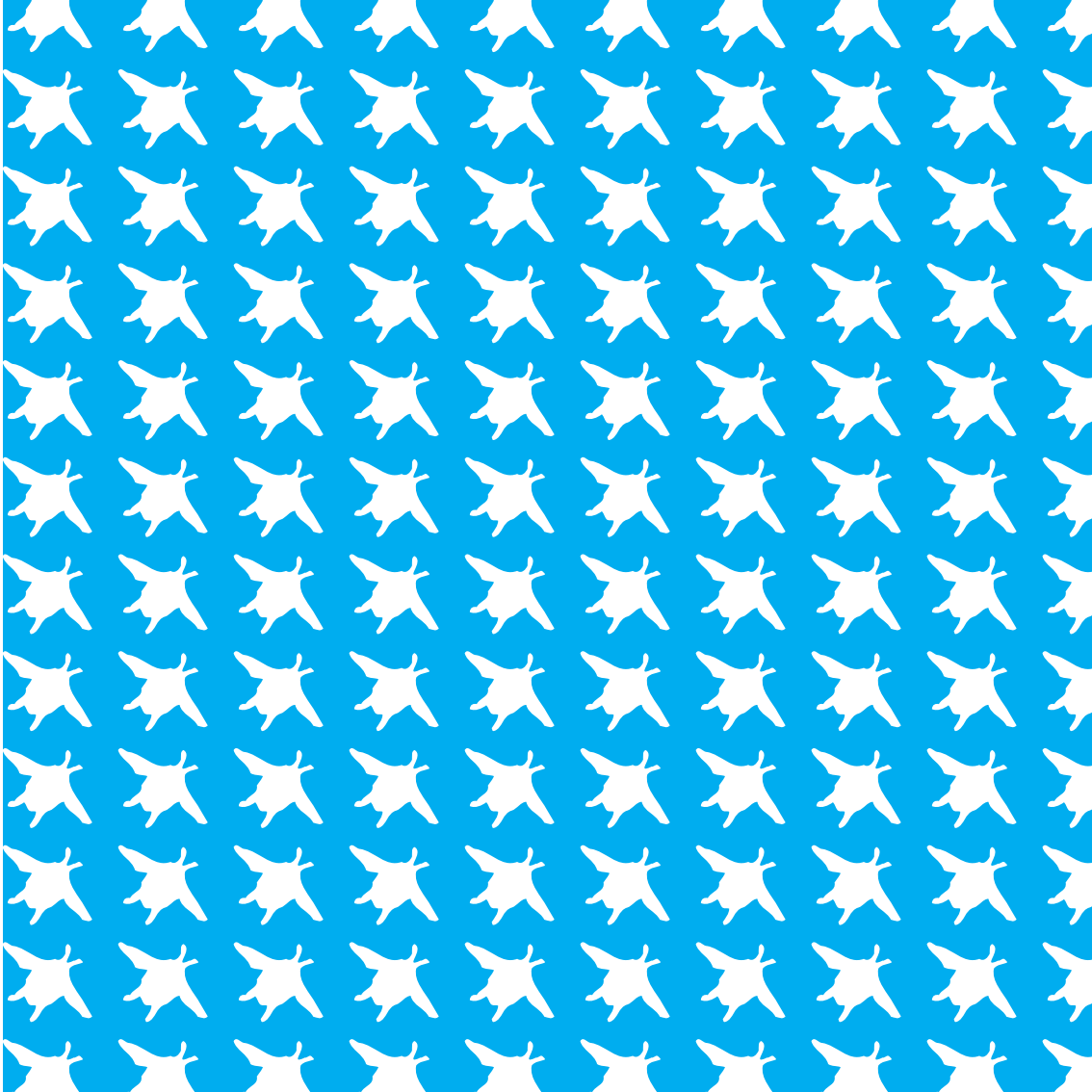
ISCOMET – Institut za etničke i regionalne studije

H. Tomšiča 4, SI-2000 Maribor, Slovenija

Tel.: +386 2 250 04 40, Faks: +386 2 250 04 41

E-adresa: iscomet@siol.net

www.iscomet.org

© 2005 Prof. dr Silvo Devetak, Gregor Pelicon, mr. Franc Mlinar
Da li sa vama postupaju ravnopravno, bez obzira na vašu nacionalnu ili versku pripadnost?

Izdavač:
ISCOMET – Institut za etničke i regionalne studije

Glavni urednik:
Prof. dr Silvo Devetak
Odgovorni urednik:
Mr Franc Mlinar
Za izdavača:
Jasmina Klojčnik
Slovenačka lektura:
Tatjana Vučajnk
Prevod na albanski, bosanski, hrvatski, italijanski, mađarski, makedonski, nemački i srpski jezik:
Prevodilačka agencija PSD, Ljubljana
Grafičko opremanje:
Tanja Bončina
Priprema in štampa:
Grafiti Studio Maribor

ISCOMET – Institut za etničke
i regionalne studije, Maribor,
Slovenija

Knjigu je sufinansirala EVROPSKA KOMISIJA.

Ovu publikaciju je podržala Evropska unija u okviru Akcijskog programa za borbu protiv diskriminacije (2001–2006). Spomenuti program je bio usvojen u svrhu efikasnog izvođenja novog protivdiskriminacijskog zakonodavstva EU. Šestogodišnji program je usmeren ka svima onima, koji mogu da doprinesu oblikovanju odgovarajućeg i efikasnog protiv-diskriminacijskog zakonodavstva i politike, na području EU-25, EFTE i država kandidata za ulazak u EU.

Za raznolikost

Proti diskriminaciji

Akcijski program ima tri glavna cilja.To su:

1. Poboľšati razumevanje sadržaja, povezanih sa diskriminacijom
2. Razviti sposobnost za efikasno suočavanje sa diskriminacijom
3. Promovisati vrednosti, koji su osnova za borbu protiv diskriminacije.

Za više informacija posetite:

http://europa.eu.int/comm/employment_social/fundamental_rights/index_en.htm

Sadržaj ove publikacije ne oslikava nužno mišljenja i stavove Direktorata Evropske komisije za zapošljavanje i socijalne poslove. Evropska komisija ili bilo koja osoba, koja radi u njeno ime, nije odgovorna za upotrebu, koja može da usledi iz informacija u ovoj publikaciji.

AKCIJSKI PROGRAM EVROPSKE
UNIJE ZA BORBUT PROTIV
DISKRIMINACIJE (2001–2006)